

אשכולות

המכון הישראלי למחקר ושימור ספרות יהודית – "בית יחזקאל"

חנוכה – החג הקדום ביותר

הרב מרדכי גרינברג שליט"א
ראש הישיבה

פרשת "מקץ"
כוז בכסלו התשס"ז
גיליון מס' 43 (שנה שנייה)

חגיגותו של יום כ"ה בכסלו אינו מתחיל מהדלקת הנרות של החשמונאים. זהו יום משמעותי, ומקורו קדום הרבה יותר. חז"ל גילו שיום כ"ה בכסלו הוא היום בו נגמרה מלאכת המשכן, אלא שהוקם רק בא' ניסן, ואמר הקב"ה שהוא עתיד להשלים יום זה בזמן אחר. אף הבית השני נוסד בימי חגי ביום כ"ד כסלו, ובכ"ה בו הקריבו קרבנות לראשונה. וכתב ע"ז ר' יעקב עמדין, שזהו טעם נכון שלא שערורו הקדמונים, מדוע נקרא חג זה בשם חנוכה. ולא רק הקמת המשכן היה ביום זה, אלא אף הנצחון הזמני של היונים, וכך נאמר בספר החשמונאים, שבכ"ה בכסלו טהרו את המקדש, "ומאת ה' היתה זאת לחטא את הבית בעצם היום אשר טמאוהו הגויים לפני ג' שנים".

מה ענינו של כ"ה בכסלו?

"אור" בגמטריא "רו", סוד. הוא התוכן הפנימי של כל דבר. והכל מתחיל ממנו, הוא היצירה הראשונה, "ויאמר אלוקים יהי אור". האור הוא המעבר בין אלוקיות לעולמות, בין שמים וארץ.

וע"כ מקורו בבית המקדש. "מהיכן נבראת האורה – ממקום המקדש" (ב"ר). על מקום זה נאמר: "ונהנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", ושם בשער השמיים, באמצעותו של הסולם שהוא כנגד קודש הקדשים יצא האור אל הפועל, אלא שמרוב עוצמתו נגזו. ושם נעשית העבודה כדי לחזור ולחשפו. וזה ענינה של המנורה, "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", וקשה, הרי שבעת הקנים הם הם המנורה, ומפרשים שהכוונה אל מול המנורה העליונה, עליה נקרא בהפטרה, והיא האור הגנוז. וע"כ מרכזים היונים את מאמציהם לכבות את אורו של עולם במקום זה, ואף הנצחון הוא במנורה שבמקדש. ומדוע כל זה דוקא בכ"ה בכסלו? מפרש המהר"ל, שהשנה מתחלקת לד' תקופות. בתחילת השנה האור שווה לחושך, והוא הולך ומתמעט עד שהחושך הולך ומגיע לשיאו בתקופת טבת ואז הולך האור ומתגבר ומשתווה לחושך בתקופת ניסן, מאז החושך מתמעט עד תקופת תמוז ושוב החושך מתגבר עד תקופת אלול וחוזר חלילה.

היום הקובע את תחילת התקופות הוא כ"ה. מכיון שביום כ"ה באלול, נברא האור, וממנו מתחיל האור להתמעט ומגיע לשיאו בסוף התקופה, וביום כ"ה בכסלו מתחילה תקופת טבת, וזה היום מציין את התגברות האור על החושך. ולכן ביום זה מתחילה עבודת חשיפת האור ע"י חניכת המקדש והדלקת הנרות ומלחמת יון וישראל מתמקדת ביום זה דוקא.

"ת"ר לפי שראה אדה"ר (לאחר שחטא) יום שמתמעט והולך, אמר אוי לי שמה בשביל שסרחתי עולם חשך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזהי מיתה שנקנסה עלי מן השמים. עמד וישב ח' ימים בתענית. כיוון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים. לשנה אחרת עשאן לאלו ואלו ימים טובים, הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים" (ע"ז ח.).

שמונת ימי החנוכה המתחילים בכ"ה בכסלו הם חג התגברות האור על החושך, ומקורם בימי אדה"ר שקבעם לשם שמים לימים טובים, כשראה שהאור מתגבר על החושך.

זמני השבת

ער"ש: 16:15
מוצ"ש: 17:17

זמני השבוע

(משבת מקץ – יום ו'
ע"פ אופק תל-אביב)

4.57-4.53	עלות השחר
5.39-5.35	זמן ציצית ותפילין
6.33-6.28	הנץ החמה(מישור)
8.16-8.12	סו"ז ק"ש מג"א
9.04-9.00	סו"ז ק"ש גר"א
9.54-9.51	סו"ז תפלה
11.36-11.33	חצות היום
12.01-11.58	מנחה גדולה
16.38-16.37	שקיעת החמה

הדף היומי: כתובות צח-קד'

דיני השבוע ומנהגיו

הפטרה: "רני ושמחי בת ציון" (זכריה ב').

שבת קודש, כ"ח בכסלו, נר רביעי של חנוכה: בכל תפילות היום מוסיפים "על הנסים" מדליקים נרות בבית קודם הדלקת נר שבת. צריך לדאוג שישארו הנרות דלוקים עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים!

בשחרית מוסיפים הלל שלם. מוציאים שני סי"ת בראשון קוראים לשבעה בפרשת השבוע, ובשני למפסור בקריאת של חנוכה: "וביום הרביעי". מפטירים "רני ושמחי בת ציון" (זכריה ב'). לא אומרים "אב הרחמים" ולא מזכירים נשמות. במנחה לא אומרים "צדקתך צדק".

יום א', כ"ט בכסלו, נר חמישי של חנוכה: בערבית מוסיפים אותה חונתנו, "על הנסים". לאחר ערבית מדליקים נרות בבית הכנסת. בבית יש המדליקים קודם הבדלה ויש לאחר הבדלה, כל מקום כפי מנהגו. תפילות חנוכה כרגיל. במנחה לא אומרים יו"כ קטן.

יום ב', א' בטבת, נר ששי של חנוכה: תפילת ר"ח כנהוג. "יעלה ויבוא", "על הנסים". מוציאים שני ספר תורה, בראשון קוראים לשלושה בקריאת ר"ח ובשני לרביעי בקריאת של חנוכה: "וביום הששי". לאחר הקריאה כולה אומרים חצי קדיש.

יום ג', ב' בטבת, נר שביעי של חנוכה: הקריאה בתורה: "וביום השביעי".
יום ד', ג' בטבת, נר שמיני של חנוכה: הקריאה מיצויים השמיני עד "וכן עשה את המנורה".

זעילוי נשמת

סבתי מרת חנה לא ז"ל
בת ר' יצחק שמרלר ז"ל הי"ד
נלב"ע בכ"ה בכסלו ה'תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י העורך

זעילוי נשמת

דודי ר' מסעוד כהן ז"ל
בן זוהרה ע"ה
נלב"ע בכ"ה בכסלו ה'תשס"ח
ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י יגאל עמר (ז) יבלח"א
ומשפחתו שיחי

מפתח: "אשכולות" (מאת) אלוף תפילין, "בית יחזקאל" (אלוף) אלוף תפילין, "בית יחזקאל" (אלוף) אלוף תפילין, "בית יחזקאל" (אלוף) אלוף תפילין, "בית יחזקאל" (אלוף) אלוף תפילין

לוח השנה היהודי מכיל מספר חגים מדרבנן. חגים אלו נוסדו על נסים שארעו לעם ישראל במהלך ההיסטוריה, ותפקידו במהלך החג הוא לפרסם את הנס ובכך להודות למי שאמר והיה העולם. בפורים כולנו יודעים את הניצחון על המן הרשע בעקבות קריאת המגילה, ביום העצמאות כולנו פחות או יותר לומדים בבתי הספר בשעורי היסטוריה, את אשר ארע במלחמת הקוממיות ובשנים שקדמו לה. ואילו חנוכה, נשאר לרוב האנשים עמום. ידוע רק כי היה נס בפח השמן והיתה איזושהי מלחמה שיהודה המכבי ניצח בה. במאמר זה נקיים מצות פרסום הנס במלואה, בא נראה את מהלך המלחמה בימי החשמונאים והניצחון הגדול על היוונים, ונכיר תודה למי שעשה נסים לאבותינו ולנו.

א"י היתה נתונה באותם הימים תחת השלטון ההלניסטי (יווני) שבראשו עמד אנטיוכוס הרביעי (אפיפנס-משוגע). התרבות ההלניסטית החלה להשפיע על רבים מן היהודים מהמעמד הגבוה (עשירים ואצילים) ורבים מהם הפכו 'מתיוונים'. דבר זה חיזק את מעמדם של מרכזי התרבות היווניים ופגע במעמדו של ביהמ"ק כמרכז תרבותי רוחני, ולא רק זאת, אלא שרצו המתיוונים להפוך את ירושלים לעיר מדינה יוונית (פוליס). מתתיהו (בן יוחנן בן שמעון) וחמשת בניו (יוחנן הגדי, שמעון התרסי, יהודה המכבי/מקבי, אלעזר החורני ויונתן הוופסי) שחיו במודיעין והיו ממשפחת כהנים (משבט לוי), לא יכלו לעמוד מן הצד מול גזירותיו של אנטיוכוס. תחילתו של המרד היתה הריגתו של פקיד השלטון, אפלט, שבא לעירם לכפות את גזירות השמד, וכן כמה מתיוונים שרצו להקריב קורבנות לאיללים, וקריאתו המפורסמת של מתתיהו "מי לה' אל!". המרד החל בשנת ג' אלפים תקצ"ד (167 שנה לפנה"ס למניינם). בתחילת המרד, שהיה בעיקרו מרד של איכרים והשכבות החלשות אל מול השלטון החזק, לא היו בידיהם די אמצעי לחימה וע"כ נלחמו בשיטת הגרילה (לוחמי מחתרת המבצעים התקפות פגע וברח). אט אט החל המרד

להתפשט בכל הארץ. המורדים (שנקרא להם מעכשיו מכבים/חשמונאים) הצליחו לצבור כח ונשק, והחלו בהתקפות חזיתיות (פנים אל פנים). כשנה לאחר פרוץ המרד (ג' תקצ"ה, 166-) מת מתתיהו ושרביט המרד הועבר ליהודה המכבי. הצבא היווני שהיה בירושלים באותה עת, היה קטן מדי ולא יכל לדכא את המרד, ע"כ שלח השלטון (שישב בסוריה) תגבורת מבחוץ. 4 תגבורות כאלו נשלחו לירושלים, בית חורון, מעלה לבונה, בית צור ואמאוס. את כולם סיכלו יהודה והמכבים. נספר על שלוש הקרבות המרכזיים בקצרה:

קרב בית חורון – הקרב החל לאחר שיהודה ניצח את אפולוניוס מושל שומרון בקרב ואדי חרמיה. (אפולוניוס וצבאו ניסו להגיע לירושלים מצפון אך יהודה ארב להם והביס אותם, אפולוניוס עצמו נהרג). מצביא יווני בשם סירון ניסה לעלות לירושלים דרך השפלה, אך יהודה וכוחותיו חיכו לו במעלה בית חורון (שהיה מעבר צר וקשה, כמוזכר בגמ'!) ותקפו אותו. סירון הובס וכתוצאה מכך נתעורר העם ולוחמים הגיעו מכל רחבי הארץ להצטרף לכוחותיו של יהודה. כששמע אנטיוכוס על כך, כעס מאוד, אך כיוון שהיה עסוק במלחמה אחרת (עם הפרתים) ולא יכל לעלות על יהודה בעצמו, שלח את ליזיאס שהיה אחד משרי צבאו (ומ"מ) לנהל את המערכה נגד המכבים.

קרב אמאוס – אחד מנצחונותיו הגדולים ביותר של יהודה המכבי. ליזיאס שלח גיס גדול ליהודה בראשות גורגיאס. רק לשם השוואה, הגיס מנה 40,000 חיילים - 7,000 פרשים לעומת צבאו של יהודה המכבי שמנה 6,000 לוחמים בלבד (רבים ביד מעטים). גורגיאס החנה את צבאו באמאוס, ולקח עמו 5,000 חיילים כדי להפתיע בלילה את יהודה (הוא היה בטוח שינצח, ולא ראה טעם לקחת את כל הצבא). כשנדע הדבר ליהודה, לקח את כל הלוחמים, נטש את המחנה, השאיר את המדורות דולקות בכוונה, והתקדם בשקט לעבר שאר הצבא

(באמאוס). כשהגיע גורגיאס למחנה וראה את המדורות דולקות חשב שיהודה ברח וע"כ החליט לרדוף אחריו לתוך ההרים. ביתניים, יהודה ולוחמיו הפתיעו את הצבא שנותר מאחור, בדומה למלחמת העי. 9,000 לוחמים יוונים נהרגו והשאר נמלטו. כשחזר גורגיאס עם צבאו למחנה מותש מחיפושים, חיכו להם המכבים במחנה. הצבא המופתע חשב שכל החיילים שהיו במחנה נהרגו ולכן ברח מבלי להילחם. לאחר הניצחון הזה, התחזק מעמדו של יהודה בקרב העם, והרבה יהודים שבתחילה פחדו להצטרף אליו, נהרו אל צבאו.

לאחר שהדף את כל נסיונות התגבורת של היוונים, שחרר יהודה את כל ירושלים (חוץ מהחלק, מבצר של היוונים) מידי היוונים, והרג את כל המתיוונים. אנטיוכוס שחש מהיהודים, הוציא איגרת ובה העניק חנינה לכל המורדים וביטל את הגזירות. אולם, הוא לא הזכיר שיהודה המכבי יהיה השליט (אלא המנהיג ישאר הכהן הגדול המתיוון מנלאוס), ולא נתן רשות לטהר את בית המקדש. יהודה והמכבים לא קיבלו איגרת זו ולא הסכימו לדבריו.

קרב בית צור – ליזיאס שהתרגז על כך, הביא צבא גדול יותר ותכנן לתקוף את יהודה המכבי מדרום (דרך מדבר אדום), מהאזור הלא מיושב. יהודה גילה את התכסיס, חסם לו את הדרך לירושלים והנחיל לו תבוסה ניצחת בבית צור.

רק לאחר הקרב הזה הבין ליזיאס שאינו יכול ליהודים והסכים להיכנס למו"מ עם היהודים לגבי התנאים החדשים, ביטל את האיגרת, ואף העלה את הדבר לאנטיוכוס. אולם, אנטיוכוס מת ממחלה לפני שהגיעו להסכם ויהודה ניצל זאת והשתלט על ירושלים. אז החל בטיהור המקדש ואז אירע נס פך השמן. חג החנוכה נחוג לראשונה באותה שנה (ג' תקצ"ז, 164-).

כעת יש לנו מושג יותר גדול על גודל הנס, ואולי לחג החנוכה השנה תהיה משמעות עמוקה יותר.

השאלה
השבונית

הדלקת נרות בכמה פתחים

הרב בן ציון אלגזי שליט"א

הרמ"א פסק שלדין שכל בני הבית מדליקים גם קטן צריך להדליק מדין חינוך. אך המג"א הביא מהש"ג בס' תרע"ז ס"ק ח' שפטור, שמה שמדליק כ"א בפני עצמו אינו מן הדין אלא הידור בלבד, ואין דין חינוך בהדור מצוה, אלא רק בעיקר המצוה. לכן לפי"ז אם לקטן יש בית בפני עצמו, חייב להדליק מדין חינוך, כי אם היה גדול היה חייב להדליק מן הדין. אולם משמע קצת מהמחבר והמג"א שידליק ויוסיף נר בכל לילה כמו המהדרין מן המהדרין, ועל זה קשה, שהרי המג"א בעצמו סובר שלא מחייבים טן מדין חינוך על ההידור אלא רק על עיקר המצוה, וא"כ למה קטן שיש לו בית בפני עצמו, ידליק כפי המהדרין מן המהדרין?

התשובה תפורסם בע"ה בגיליון הבא

התשובה לשבוע שעבר: שאלנו, מדוע כשמדליק נרות בחלון אחר משום מראית עין לא מברך, אך כששוחט עובר משום מראית עין כן מברך. ונענה, שבנרות חנוכה חייבו חז"ל חיוב מעשי של הדלקת נרות פעם נוספת, אך מכיון שזה ספק, לא מברכים. אבל בעובר לא תיקנו חז"ל שחייבים לשחוט אותו, אלא אמרו שאסור לאכלו בלא שחיטה, ואם רוצה לא יאכלנו כלל. אכן כשלא לאכלו צריך לבצע את פעולת השחיטה כדין וזה ע"י ברכה.

כתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ה ה"ג): "ולא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומע"ש, דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי, לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד והפת שעפשה כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר".

להלכה

פסק במשפטי ארץ (פרק כב): "אסור לשנות פירות שביעית מברייתם, דהיינו לשנותם מאוכל למשקה לפיכך אסור לעשות מיץ תפוחים וגד'...עבר וסחט פירות אלו המיץ קדוש בקדושת שביעית לכל דיניה".

מה מותר לסחוט

כתב הרמב"ם (הל' תרומות פ"א ה"ב): "תמרים של תרומה מותר לחבצן ולקבצן כעגול הדבילה ואסור לעשות מהם שכר וכן אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא פירות הסתיו חומץ וכן שאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה חוץ מזיתים וענבים בלבד, עבר ועשה האוכל משקה הרי זה שותהו, וזר שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן

בשגגה אינו חייב לשלם, ואם אכל במזיד מכין אותו מכת מרדות. השגת הראב"ד זר שאכל דבש תמרים וכו'. א"א ואם באו ליד כהן משלם לו את הקרן לא יהא אלא גזל".

והחזון איש כתב (סימן כה ס"ק לב): "מן האמור נלמד דסחיטת תפוז הנהוג שמערין כל האוכל לתוך הכוס ואינו נשאר רק הפסולת, הדעת נוטה שיש לו דין ריסוק של פוידל"א שנחלקו בו הפוסקים (או"ח ר"ב, ס"ז) ודעת רמ"א שם דהעיקר דברכתו בורא פרי העץ ומותר לעשות פוידל"א מפירות שביעית ומתרומה".

להלכה בדין סחיטה

פסק במשפטי ארץ (פרק כב): "מותר לעשות יין או מיץ ענבים מענבים של שביעית וכן מותר לסחוט ענבים כדי לשתות את המיץ הטרי, כמו כן מותר לעשות שמן מזיתים של שביעית. מותר לסחוט תפוזים לימונים ואשכוליות כאשר מתערב במיץ מבשר הפרי אבל אסור לסחוטם לתוך מסננת דקה שכל בשר הפרי נפרד מהמיץ, ויש להקפיד היטב שכל בשר הפרי יסחט כיון שהבשר הנשאר לא משמש לאכילה ונמצא מפסיד פרי". (בבשר הפרי הנשאר יש לנהוג כבשיירי אוכל).

ובילקוט יוסף פסק (עמ' תטז): "נהגו כיום להקל לעשות גם מיץ גזר אחר שכך הדרך כיום ויש שכתבו להחמיר בזה". (ובמשפטי ארץ החמיר בזה).

רסוק פרות שביעית

והוסיף עוד המשפטי ארץ (פרק כב) "מותר לרסק פירות וירקות שדרכם בכך וכן להכין מהם ריבות וממרחים, הואיל ונשארים אוכל ואינם נהפכים למשקה. אך אין לרסק מינים שאין דרכם בכך. את הנוזלים המופרשים מהפירות תוך כדי ריסוקם ישאיר מעורבים עם הפרי המרוסק ולא ישפכם לכלי אחר. מותר לרסק לתינוקות פירות וירקות שדרכם בכך אע"פ שאין הדרך לרסק אותם מינים לגדולים". (אמנם אין דרכם קובעת להחשיב את הדבר כדרך גם לגדולים וכן הורה הגרי"ש אלישיב).

ובילקוט יוסף הוסיף (עמ' תטז):

"מותר לרסק בננה שגדלה בשביעית וכן אבוקדו וכד', ובשביל תינוק מותר לרסק פירות וירקות שאין דרכם בכך".

חנוכה

בימי חנוכה נוהגים לחלק לילדים ולעניים. (זו המנהגים עמ' רסג, ילק"מ עמ' 145)

- הטעם לילדים:** הואיל והיוונים רצו לבטל תורה מישראל, לפיכך צריכים בימים אלה להגדיל תורה ע"י חיזוק ועידוד הילדים ללמוד תורה, וכבר כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"י ה"ה): "לפיכך כשמלמדים את הקטנים וכו' אין מלמדים אותם אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר". ובפרוש המשניות (סנהדרין ריש פ"י) הוא מתאר כיצד המלמד משדל את התלמיד הצעיר ללמוד תורה: "ויאמר לו מלמד: קרא ואקח לך מנעלים יפים, או בגדים חמודים וכו', ואז יאמר לו רבו: למוד פרשה זו או פרק זה ואתן לך דינר אחד או שני דינרים...". לפיכך מחלקים לילדים בימי חנוכה דמי חנוכה, כדי שיוסיפו בלמוד תורה. (שערי הלוי"מ ס' רפג ח"ב עמ' רפ)
- הטעם לעניים:** משום שהיוונים רצו לבטל מישראל תורה, עבודה וגמילות חסדים, לפיכך תקנו חז"ל נרות חנוכה כנגד תורה, ככתוב: "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו' כג'), הלל והודאה כנגד עבודה, וצדקה כנגד גמילות חסדים. (פרמ"ג א"א ריש ס' תרע)
- נוהגים שאין הנשים מדליקות במקום שאיש מדליק (מחצה"ש ס' תרעה ס"ק ד')
- משום שלפנים הכל היו מדליקים בחוץ, ולא היה מן הכבוד שהאשה תצא בערב לרשות הרבים להדליק. (חת"ס בחידושי למס' שבת, הב"ד היכל עבוה"ש שם)
 - הואיל ואשתו אינה צריכה להדליק שהרי "אשתו כגופו דמיא", אין זה נכון שהבת תדליק כשהאם אינה מדליקה. (שערי הלוי"מ ס' רפ, ח"ב עמ' ערה)
- הנשים נוהגות להמנע ממלאכה בעוד שהנרות דולקים. (או"ח ס' תרע ס"א)
- על ידי המנועות ממלאכה, יזכרו שאין להשתמש באור הנרות. (מט"מ ס' תתקצד)
 - שמא יכבה הנר שלאורו עושות מלאכה וישתמשו באור נרות החנוכה. (שם)
 - משום מעשה יהודית והולופרניס שהתשועה לעם ישראל באה ע"י אשה. (שם)

מזל טוב

לרב זכריה טובי שליט"א ולמשפחתו לנישואי הבת,
לבנימין סאסי (ט') לנשואיו, לאלני סלומון (ד') לארוסיו,
ליהודה קונייה (ד') לארוסיו, לחיים רבינוביץ' (ד') לארוסיו

"כָּלֵנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶזְרָד זָזָנוּ" (מב', יא')

אמר ר' יוסף היום זוננפלד לרב קוק זצ"ל, שפעמיים מופיע במקרא "נחננו", "נחנו פשענו ומרינו" (איכה ג'), "נחנו נעבור הלוצים", הרי יש קשר בין הלוצים שבארץ לפשיעה.

ענה לו הרב זצ"ל, שיש פעם נוספת, בפרשתנו: "כולנו בני איש אחד נחנו".

"אֶכַל אֲשֵׁמִים אֶזְזָנוּ עַל אֶזְזֵינוּ וְכוּ' בְּהִתְזַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ" (מב', כא')

אף על פי שלא עשינו עוולה כשמכרנו אותו, כיון שעל פי דין עשינו, מכל מקום, "בהתחננו אלינו", היינו צריכים לפעול לפנינו משורת הדין.

ואפשר שזה מה שאמרו חז"ל, שלא הרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, שהרי חורבן ירושלים היה על מכירת יוסף.

"כִּי לֹא־הִתְמַהֲמַהְנוּ כִּי עֲתָה שִׁבְנוּ זֶה פְעָמִים" (מג', י')

אמר אדמו"ר אחד לפני התקיעות, לולא- אותיות אלול, ואילו לא היינו מתמהמהים וחוזרים בתשובה כאלול, הייתה לנו עתה תשובה בפעם השנייה. אך לא חזרנו כאלול, ונחזור לפחות עתה פעם ראשונה.

מִהֶפְטָרָה: "לֹא בְּזוּל וְלֹא בְּכֹזֵן כִּי אִם בְּרוּזֵי אִמֹר ה'" (לשבת חנוכה: זכריה ד', ו')

לכאורה משמע מכאן שאין צורך בכח והכל מבוסס על הרוח, ולא היא, אלא כמו שכתב הר"ן, "יודעת כי ה' אלוך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל", את החיל אנו מהוייבים לעשות, ולא לסמוך על הנם, אך לדעת כי ה' נותן לנו כוח לעשות חיל".

הדלקת נר חנוכה – מקור המצוה והאור הגנוז

אלעד זנדה (ד')

מבוסס על "אסופת מערכות" לרב גולדוויכט זצ"ל, והספר "שיר ורננים"

עזיני
דיובא

לכן ברור שאשת עובדיה לא יודעת מה לעשות כי זה שמן נס, שמן מיוחד שא"א ממש לפרוע ממנו חובות, ולכן היא הולכת ומתייעצת עם הנביא אלישע.

ולכן שמן שהוא ניסי שימושו נעשה ומשתלב בתוך הטבע ולכן היום השמיני נחשב לנס כי השמן שנברא הינו ניסי כבר מההתחלה, ולכן גם היום השמיני נחשב לנס, ונפתרת הקושיה.

יש מחלוקת מפורסמת בין ב"ה לב"ש לעניין שיטת ההדלקה, אפשר להסביר את הטעם הסמוי עם מחלוקת אחרת בין ב"ה לב"ש בגמ' (ברכות נב:) לעניין איזה ברכה מברכים על האש במוצאי שבת, לפי ב"ש מברכים "מאור האש", ולב"ה "מאורי האש", מסביר הגר"א את טעם המחלוקת שלפי ב"ה מברכים על התפתחות גווי האש (ירוק, אדום, צהוב) ולפי ב"ש מברכים על מקור האש, ניתן להבין יותר טוב עפ"י המדרש שבזמן שהאדם הראשון נברא הייתה לו ראייה מסוף העולם ועד סופו בגלל האור, ראה הקב"ה שעתידים לחטוא, גנזו לעתיד לבוא ואותו האור דלק מער"ש ועד מוצא"ש במשך 36 שעות ולאחר הגניזה אומרים שהוא מופיע בתורה שבע"פ, לכן ע"מ לראות את האור הנסתר בלימוד גמרא צריך לעמול הרבה וב"ה שמדירים שינה מעיניהם הקב"ה מראה להם את האור המצוי בתורה, האור הנסתר, ולכן בתורה שבכתב בתחילה היו לומדים ולא משכחים ולאחר חטאם צריכים לעמול הרבה ע"מ לזכור ולא לשכוח.

לכן המחלוקת בין ב"ה לב"ש, לפי ב"ש מברכים על אור אחד האור הראשוני שכולם ראו התחילה ביחד את אותו הדבר בצורה ברורה לעומת ב"ה שסוברים שלאחר החטא צריך להסתכל על הדעבד וצריך לשאוף לתקן, אבל כרגע כל אחד לפי עמלו בתורה זוכה לדרגת אחרות כמו האש (ירוק, צהוב, אדום) לכן בש"ס יש 36 מסכתות, וש"ס בגימטריה צער, שאדם צריך לעמול ולהשקיע כדי לגלות את האור שגנוז בתורה שבע"פ.

לכן בחנוכה באים לידי ביטוי האור הגנוז והאור הנוכחי, ולכן לפי ב"ה מוסיף ועולה כל אחד לפי השקעתו הפרטית יגלה יותר אור ונסתרות בתורה, לעומת ב"ש ששואפים למצב האידיאלי של פחות והולך כדי להאיר בסוף עם נר אחד "האור הגנוז", ולכן כרגע הלכה כב"ה אבל אומר האר"י שלעתיד לבוא שיחזור האור הגנוז הלכה תהיה כב"ש.

"תשת חושך ויהי לילה" מסביר המהר"ל שהעולם דומה לחושך וכדי לראות צריך להדליק "פנס", צריך להדליק את האור שגנוז בתורה, ולכן מטרת יוון להשכיח את אור התורה ולהחשיך את עיני ישראל: "ועתה כתבו לכם את התורה על קרן השור, אין לנו חלק ונחלה באלוקי ישראל", החושך זה הנסיון להשכיח מאיתנו את התורה ולבטל את עבודת המקדש, לכן אנו באים כנגדם ומדליקים נרות (36 נרות כנגד 36 שעות האור הגנוז) מדליקים את האור, האור הנצחי הגנוז שיתגלה לעתיד לבוא בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

במגילת אנטיוכוס מובא סיפור המכבים, בתחילה החליט המלך ניקטור להלחם במכבים ונבלם, אז הוא מחליט לשלוח את גרוס סגנו של אנטיוכוס שנוחל גם מכה קשה שבעתיים, וכאשר כל צבאו מושמד חוץ מבגרוס שיוצא בשלום, ואז אנטיוכוס יוצא בראש הצבא עם פילים להלחם במכבים ונוחל שוב הפסד אך מתים בקרב יהודה ואלעזר.

לאחר הנצחון מגיעים החשמונאים לטוהר את המקדש מטומאת היוונים ומחפשים בנרות עד שמוצאים פח אחד של שמן טהור עם חותמת הכה"ג.

אבל הרי הגויים מטמאים גם בטומאת היסט (מגע של גוי בחטף) אז איך לא נטמא הפח? אלא מתרץ הר"ן, שאם הגויים היו רואים את החותמת של כה"ג הם בטוח היו שוברים את הפח, מפני שבעמים יש מעמדות שבראשם עומד המלך, כך בעם ישראל יש מעמדות שבראשו עומד הכה"ג, היחידי שנכנס לקדש הקדשים, והכה"ג משול למלך, לכן אם היוונים היו רואים את הפח עם החותמת של כה"ג היו חושדים שמסתתר שם אוצר ויבואו לשבור את הכד.

לאחר מכן נעשה נס נוסף והמנורה במקדש דלקה שמונה ימים והרי מדוע המכבים חיפשו פח שמן טהור הרי אם כולם טמאים ניתן להדליק שמן טמא, כי הרי טומאה הותרה בציבור?

אלא מתרץ הפני יהושע שנס הדלקה גדול יותר, שהשמן טהור. והרי הנס לכאורה היה שבעה ימים ולא שמונה, אז מדוע חוגגים שמונה ימים?

מתרץ הב"י שבכל יום מלאו 1/8 והשמן הספיק, והרי אין סומכים על הנס? יש מתרצים שבכל יום מצאו שהמנורה התמלאה בשמן נוסף, והרי ביום השמיני זה לא נס, זה טבע השמן ידלק!

אולי ניתן לתרץ על פי הסיפור (במלכים, ב, ד) על הנושה שמגיע לבית אשת עובדיה ותובע את חובו, והאישה מבקשת עזרה מאלישע הנביא והוא מבטיח לה שהשמן לא יחסר והיא עוד תמלא עם השמן כלים רבים, ובסופו של דבר השמן פסק ונעצר הנס והיינו מצפים מהאישה שתלך ותמכור עם השמן ותחזיר את החוב לנושה, אלא שהאישה הולכת לאלישע ושואלת אותו מה לעשות, ואלישע עונה לה שתלך ותמכור את השמן ולכאורה הרי התשובה ברורה, מה החידוש שאלישע ענה לאישה הרי ברור שהנס של השמן היה כדי שהאישה תחזיר את החוב לנושה?!

אלא מובא בתוספתא שנעשה נס עם השמן שאלה האישה את אלישע האם צריך להפריש מעשר מן השמן או לא, ענה לה אלישע שזה שמן מיוחד שלא נעשה בדרך הטבע אלא זה שמן ניסי, לכאורה יוצא חידוש בהלכות תרו"מ שדבר שנוצר בדרך נס א"צ להפריש ממנו תרו"מ, העובדה שהשמן הינו "שמן נס" גם לאחר שנברא מורה על כך שהנס הוא קיים כל רגע, כלומר זהו נס שדבר שהוא ניסי משתלב בתוך הטבע כאילו היה קיים כבר מההתחלה.